

DE LANGE LINJER

Maj-Britt Aslund, Idéhistorieopgave, 4. seminar, 2018

HUNDEN -
menneskets bedste
ven

Indhold

Hvorfor er de lange linjer vigtig?	2
På interdisciplinær grund	2
Fra fremskridtshyldest til civilisationskritik	3
Menneske og hund.....	3
Faglige mål	4
Kernestof	4
Forløbsbeskrivelse	5
BILAG 1	7
Litteraturliste.....	7

Hunden

- menneskets bedste ven

På trods af titlen, så tager dette forløb sit afsæt et helt andet sted end historien om hunden og mennesket. Essensen er de lange linjer og at bibringe eleverne forståelsen af, at historien om hunden og mennesket ikke starter med mødet mellem netop de to (arter), men tager sit afsæt i de (naturgivne) betingelser som er forudsætningen for for alt liv - herunder levevilkår for mennesket. Vi er med andre ord tilbage ved Big Bang og den historiske subdisciplin Big History og efterfølgende Deep History.

Hvorfor er de lange linjer vigtig?

Engelske studier af elevers forståelse af fortiden, fagets nøglebegreber og metabegreber som fx årsag, erindring, kontinuitet og udvikling viser, at eleverne i høj grad efterlades med en fragmentarisk viden, som nok kan vise sig tilstrækkelig til at være med i toppen af feltet i jeopardy, trivial pursuit og andre quizzer, men som bidrager beskedent eller slet ikke i forhold til evnen til at orientere sig i tid¹.

Konklusionen på studierne var samlet set, at *"(...) den vigtigste svagheden ved historiefaget var elevers manglende evne til at skabe sammenhengende og nyttige 'big pictures' af fortiden. Elever på alle aldersnivåer studerer specielle emner i dybden, men blir sjelden oppmuntret til å forme oversikter, knytte emner sammen eller se de videre implikasjoner og svare på "big questions"*².

De lange linjer som præsenteres i Big History og Deep History handler om at udvikle elevernes forståelse af sammenhænge mellem fortid og nutid - og de mange mulige fremtider som følger heraf. Heri ligger også historiefagets særlige dannelsesaspekt, hvor eleverne skal bibringes erkendelsen af, at vi altid er i historien og historien er i os. Historien er ikke noget der er dødt og overstået; den har relevans, ikke alene for hvor vi står i dag, men også for vores fremtidige handlehorisonter³. Det kan de lange linjer hjælpe med at skærpe blikket for.

På interdisciplinær grund

Foruden de væsentlige dannelsesmæssige aspekter, så knytter der sig også metodiske udfordringer til historiens lange linjer som betyder, at historieskrivningen ikke er forbeholdt historikere. I de lange linjers historie må vi må tolke på levn, som foruden de klassiske artefakter, som fx hulemalerier, flintøkser, bygningsværker, også strækker sig til studiet af fx fortidens klima, plante- og dyreliv. Det betyder, at såvel Big History som Deep History trækker på mange forskellige videnskabelige tilgange og fag. Således får historiefaget, som humanistisk videnskab, følgeskab af andre humanistiske videnskaber, som fx antropologien og etnologien, men også discipliner, der traditionelt set har stået milevidt fra historiefaget; nemlig de naturvidenskabelige discipliner som fx fysik, kemi, biologi, astronomi.

Eleverne skal gerne stå tilbage med en forståelse af, at *"(...) when they use the perspectives of many different disciplines to help them answer complex questions, they'll inevitably get a fascinating and complex*

¹ <https://www.emu.dk/sites/default/files/Noter%20198%20artikler.pdf>

² Office for Standards in Education (Ofsted) History in the Balance: History in English School 2003-07, s. 21 i <https://www.emu.dk/sites/default/files/Noter%20198%20artikler.pdf>

³ <https://www.emu.dk/sites/default/files/Noter%20198%20artikler.pdf>

answer.⁴ På samme måde er det vigtigt at introducere eleverne til tænkning "(...) gennem objekter fremfor at tænke om objekter"⁵.

Fra fremskridtshyldest til civilisationskritik

Den epokale historie er særligt velegnet til at illustrere hvordan enhver videnproduktion er et produkt af samtidens idéer. For blot hundred år siden var epokal historie narrativet om menneskets kamp mod og sejr over naturen. I dag er perspektivet langt mere kritisk, og der sættes alvorligt spørgsmålstegn ved menneskets såkaldte sejrsgang: "A century ago, modern historiography was built on the scaffolding of progress, a story line rooted in the rise of civilization and the break with nature that supposedly took place some five thousand to six thousand years ago. This narrative enshrined a triumphalist account of human achievement."⁶

Gennem hele forløbet vil vi arbejde aktivt med 'begrebshistoriens antropologi' (Koselleck) i forsøget på at skærpe vores blik for kontekstualiteter:

Temporalt niveau	Positionelt niveau	Hierarkisk niveau
Fødsel/død	Ven/fjende	Herre/slave
Før/senere	Kendt/fremmed	Oplyst/uoplyst
Oprindelig/fremavlet	Naturlig/unaturlig	Civiliseret/uciviliseret

Menneske og hund

Efter introduktionen til subdisciplinerne Big History og Deep History bevæger vi os til den case som skal illustrere menneskets udvikling fra jægere-samlere til agerbrugere. Hovedvægten vil være på domesticeringen af dyr med særligt fokus på hunden. Hunden indtager en helt speciel plads i særligt den vestlige civilisation, som må siges at være langt fra den rolle hunden må have spillet, da den første gang slog følgeskab med mennesket for et sted mellem 30.000 og 18.000 år siden.

Makkerskabet mellem menneske og hund er en nyttig case i arbejdet med menneskets grundvilkår (almen historisk og teknologihistorisk) og med menneskets forhold til naturen som enten 'væren-i' eller 'væren-over' (idéhistorisk), det vil sige mennesket som skabt (ilighed med andre levende væsener) eller som skaber.

Gennem hunden vil vi tage afsæt i jægerstenalderens mennesker, hvor mennesket slog følgeskab med hunden (som den gang var en ulv), der fungerede som jagtkammerat for jægerne. Man kan endda kalde hunden en teknik, hvorigennem mennesket bestræbte sig på at forbedre sine livsbetingelser gennem forbedrede jagtteknikker. Da mennesket sidenhen overgik til agerbruget og blev bofaste fandt hunden en ny og ikke uvæsentlig rolle som beskytter af gården og de værdier, der knyttede sig her til: Øvrige husdyr, afgrøder og udbytte og - ikke mindst - familien selv. Igen kan vi gennem hunden få fortalt historien om menneskets udvikling; fra jæger-samlere til agerbrugere i deep history.

⁴ <https://school.bighistoryproject.com/pages/console#media/fd6481c2-bff2-48da-8041-1f4e40eca572>

⁵ Bek-Thomsen, Jakob: 4. seminar 17. maj 2018, Aarhus Universitet - Emdrup, Tuborgvej 164, 2400 København NV.

⁶ Shryock, A. and Smail, D. L.: Deep history: the architecture of past and present.

Længere op i historien bliver det åbenlyst, at hunden, som vi kender den i dag, ikke alene er skabt i guds billede (for tilhængere af skabelsesberetningen), men også i menneskets.

Hunden har gennem tiden været genstand for målrettet avl (selektion) og er blevet stærkt specialiseret i forhold til de behov mennesket måtte have; hvad enten det er til jagt, vagt, hyrdning, sport og - i nyere tid - selskab. Det betyder, at der i dag er omkring 340 godkendte hunderacer⁷ klassificeret i ti kategorier i FCI⁸.

I dag er hunden blevet danskernes foretrukne familiedyr - i skarp konkurrence med katten. Det har givet et helt nyt fokus. Hunden er ikke længere redskab for overlevelse, men et medlem af familien, hvis 'rettigheder' er repræsenteret af forskellige organisationer som fx Dyrenes Beskyttelse, Dyrefondet og Dansk Kennelklub. Ligesom det moderne menneske ifører sigtidens mode, så er også hunden udsat for mode og modeluner; Filmen Lassie gav et boom i efterspørgslen på collier, og en chihuahua er obligatorisk accessory til en Louis Vuitton-taske⁹.

Hvor hunden i høj grad er favnet af danskerne, så er ulven i højere grad til debat i en tid hvor den atter er tilbage i Danmark. Uformelle interessegrupper som fx Ulvefrit Danmark og Nej tak til ulv i Danmark står stejlt overfor Bevar ulve i Danmark og Ulv i Danmark - og selv partifæller på Christiansborg er uenige om, hvorvidt der bør være ulv i Danmark. Ulven - vores tamhundsophav - bringer i dagsindene i kog, såvel hos befolkningen i almindelighed som hos politikerne.

Faglige mål

De faglige mål som primært er i spil er:

- ✓ *redegøre for væsentlige idéhistoriske og teknologihistoriske udviklingslinjer og begivenheder fra oldtiden til i dag* ⇒ Forløbet handler om de lange linjer tager - efter en kort introduktion til subdisciplinen Big History - afsæt i oldtidsmennesket og dets livsbetingelser.
- ✓ *analysere samspillet mellem ideer, teknologier, natur og samfund, herunder betydningen for den menneskelige eksistens* ⇒ Mennesket i naturen, de naturgivne betingelser og menneskets ~~arbejde~~ med at forbedre disse - herunder domesticering af dyrene.
- ✓ *diskutere aktuelle problemstillinger med udgangspunkt i fagets perspektiver, herunder reflektere over mennesket som historieskabt og historieskabende* ⇒ Mennesket som skaber af dyr med særlige egenskaber til opfyldelse af menneskets behov.
- ✓ *demonstrere viden om fagets identitet og metoder* ⇒ Dette faglige mål behandles i alle forløb.

Kernestof

Kernestoffet er:

- ✓ *idéhistoriske, teknologihistoriske og almenhistoriske udviklingslinjer fra oldtiden til i dag*
- ✓ *natur, teknologi og produktion i historisk og nutidigt perspektiv*
- ✓ *erkendelsesteoretiske, etiske, livsfilosofiske og kulturelle aspekter ved udvikling og brug af teknologi*

⁷ <https://www.livescience.com/8420-incredible-explosion-dog-breeds.html>

⁸ Fédération Cynologique Internationale (international hundeorganisation).

⁹ <https://politiken.dk/forbrugogliv/boligogdesign/hjemmet/art5049256/Lassie-Lady-og-minien-til-designertasken>

Forløbsbeskrivelse

Lektions- å 45 min.	Emne	Indhold	Materiale
1-2	Big Bang og Big History	<p>Refleksions- og diskussionsøvelse: Hvor starter historiefaget? Og hvor slutter det?</p> <p>Vi går på opdagelse i Big History og diskuterer dens relevans for os i dag. Vi undersøger hvem der står bag The Big History Project og hvorfor.</p> <p>Vi diskuterer: 1) hvordan vi kan få viden om hændelser, der ligger så langt tilbage og 2) hvorfor det er vigtig viden.</p> <p>Vi lader David Christian introducere til Big History (TED-talk) og Big Bangs rolle i historieskrivningen.</p> <p>Essensen af disse to lektioner er elevernes forståelse af mennesket som indskrevet i en historie der strækker sig 13,8 milliarder år tilbage i historien.</p> <p>Vi laver øvelse, som anskueliggøre forskellige discipliners bidrag til vores forståelse af historien.</p>	<p>The Big History Project</p> <p>Big Bang: David Christian (TED-talk 2011), https://school.bighistoryproject.com/Pages/teaching-big-history/Session-1</p> <p>Hvordan kan vi vide noget om fortiden? The Big History Project, øvelse: History as a mystery, https://school.bighistoryproject.com/pages/console#lesson/1-0-Welcome-to-Big-History</p>
3-4	Deep History	<p>Den geografiske forklaring</p> <p>Vi ser på teorien om, at nutidens globale ulighed er geografisk (klimatisk, økologisk, biologisk etc.) betinget.</p> <p>Eleverne skal trænes i at identificere centrale pointer. Efterfølgende diskussion med udgangspunkt i elevernes noter.</p>	<p>1. afsnit i Våben, hvede og stål.</p> <p>https://www.information.dk/kultur/annonce/2002/12/vaaben-parasitter-staal</p>
5-6	Deep History	<p>Fra jagtmark til hvedemark</p> <p>Vi arbejder videre med deep history, menneskets livsbetingelser og bestræbelser på at forbedre disse gennem 'tæmning' af naturen, fx ved selektiv avl af planter og dyr.</p>	<p>Yuval Noah Harari: <i>Sapiens</i>, kapitel 1</p> <p>https://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/livet-i-oldtiden/husdyr-i-oldtiden/</p>

		Vi diskuterer hvilke før-skriftlige kilder vi kan bruge i studiet af historien om menneske, planter og (hus)dyr.	Hunden, katten, hesten, kvæget, svinet, får, geder og fjerkræ i oldtiden.
7-8	Deep History	<p>Hunden – menneskets bedste ven</p> <p>Vi perspektiverer til den moderne hund. Hvor langt er vi fra den 'oprindelige' skabelon? Og hvad vil det sige at være oprindelig? Kan det fastlåses?</p> <p>Vi tager til:</p> <p>1) hundeudstilling i England, hvor the Kennel Club hvert år holder den prestigefyldte, men også stærkt omdiskuterede Crufts-udstilling. Viser på, hvordan mennesket har modificeret hunden; fra ulven til et utal af racer, som i mange tilfælde er avlet mod ekstreme karaktertræk.</p> <p>2) hundefestival i Kina, hvor i tusindevis af hunde slagtes og fortæres i løbet af festivalen.</p> <p>Hvad er naturligt? Hvad er etisk? Og hvorfor oprøres vi over hunde som mad?</p> <p>Vi ser på danskernes holdning til ulven - ophavet til menneskets bedste ven.</p> <p>Holdninger til jagt og jægere og jagtens formål; overlevelse eller sport?</p>	<p>Ulven blev til hund langt tidligere end vi troede, Videnskab.dk, Irene Berg Petersen, 15. november 2013</p> <p>http://www.crufts.org.uk/</p> <p>https://www.peta.org.uk/action/reasons-crufts-wrong/</p> <p>https://www.kristeligt-dagblad.dk/udland/flertal-af-kinesere-er-modstandere-af-spise-hunde</p>
9-10	Deep History	<p>Ulven – menneskets bedste ven?</p> <p>Vi ser på danskernes holdning til ulven - ophavet til menneskets bedste ven.</p> <p>Holdninger til jagt og jægere og jagtens formål; overlevelse eller sport?</p>	<p>Ulven blev til hund langt tidligere end vi troede, Videnskab.dk, Irene Berg Petersen, 15. november 2013</p> <p>Advarsel mod et 'farligt dyr', Jyllandsposten, 12. december 2014</p> <p>Jæger: Sådan skyder du ulve - og slipper fra det, Randers Amtsavis, 8. juni 2018.</p> <p>Jægere raser over opskrift på ulvedrab, Randers Amtsavis, 9. juni 2018.</p>

BILAG 1

Litteraturliste

Braudel, F.: History and Social Sciences: The Long Duration. I: *Political Research, Organization and Design*, 1959-1960. (Artikel)

Callaway, Ewen: Prehistoric genomes reveal European origins of dogs. I: *Nature*, 14.11.2013. Internetadresse: <https://www.nature.com/news/prehistoric-genomes-reveal-european-origins-of-dogs-1.14178#/ref-link-2>. Besøgt d. 15.06.2018 (Artikel)

Canguilhem, George: Sygdom, helbredelse, sundhed. I: *Kulturogklasse 120*, 2015, s. 11-16 (Artikel)

Guns, germs and steel (1-3). 2005. National Geographic. (Film)

Harari, Yuval Noah: *Sapiens*, Harper & Row, 2011. (Bog)

<https://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/livet-i-oldtiden/husdyr-i-oldtiden/>

Jyllandsposten: Advarsel mod et 'farligt dyr', 12. december 2014

Koselleck, Reinhardt: Linguistic change and the history of events. I: *Journal of Modern History* nr. vol. 61, 1989, s. 649-666 (Artikel)

Lund, Erik: Big history - morgendagens historiefag?. I: *Noter: Historielærerforeningen for gymnasiet og HF* nr. 198, september 2013, s. 18-30. Internetadresse: <https://www.emu.dk/sites/default/files/Noter%20198%20artikler.pdf> Besøgt d. 15.06.2018 (Artikel)

McNeil, John: *Something new under the sun*. 1. udg. London: Penguin, 2000. (Bog)

Randers Amtsavis: Jæger: Sådan skyder du ulve - og slipper fra det, 8. juni 2018.

Randers Amtsavis: Jægere raser over opskrift på ulvedrab, 9. juni 2018.

Sedlacek, Tomas: *Economics of good and evil*. 1. udg. New York: Oxford University Press, 2011. (Bog)

Shryock, Andrew og Daniel Lord Smail: *Deep history: The architecture of past and present*. Berkely: University of California Press, 2011. (Bog)

The big history project. Udgivet af The big history project.

Internetadresse: <https://school.bighistoryproject.com/pages/console#syllabus> - Besøgt d. 15.06.2018 (Internet)

TV Midtvest: Hund eller ulv mistænkes for angreb på avlshest. Udgivet af TV Midtvest.

Internetadresse: <https://www.tvmidtvest.dk/artikel/hund-eller-ulv-mistaenkes-angreb-paa-avlshest> - Besøgt d. 15.06.2018 (Internet)

Videnskab.dk: Ulven blev til hund langt tidligere end vi troede, Irene Berg Petersen, 15. november 2013.

Internetadresse: <https://videnskab.dk/miljo-naturvidenskab/ulven-blev-til-hund-langt-tidligere-end-vi-troede>

www.crufts.org.uk/

www.kristeligt-dagblad.dk/udland/flertal-af-kinesere-er-modstandere-af-spise-hunde

www.peta.org.uk/action/reasons-crufts-wrong/

UNDSKYLD VI ERHER

Maj-Britt Aslund, Idéhistorieopgave, 2.-3. seminar

Dansk
åndssvageforsorg
gennem tiden

Undskyld vi er her - dansk åndssvageforsorg gennem tiden	2
Fortiden set med nutidens øjne	3
Læringsmål	3
Fagets formål	3
Faglige mål	3
Kernestof	4
Didaktiske overvejelser	4
ANT	5
Begrebshistori, kontekstualisme og diskursanalysen	5
Litteratur	6

Undskyld vi er her

- dansk åndssvageforsorg gennem tiden

'Undskyld vi er her - før og nu' er en videreudvikling af et eksisterende forløb, som i den nye form er bredt væsentligt ud og blevet langt mere teoritungt. Sidstnævnte stiller store krav til underviserens translation af stoffet, hvorfor der, dels er sat forholdsvis god tid af til gennemgang af stoffet, dels anvendes en del dokumentarer, hvorefter eleverne kan få 'læst lektien' på en formidlingsmæssig forholdsvis letfordøjelig facon.

Med udgangspunkt i dokumentarer som 'Død over downs' og 'Undskyld vi er her' undersøger vi, hvordan samtiden forholder sig til mennesker med downs syndrom; fra det ufødte barn til de levende.

'Død over downs' bliver afsættet, hvorefter vi begiver os tilbage til tanker, ideer og - ikke mindst - praksisser i forhold til dansk åndssvageforsorg fra begyndelsen af 1900-tallet og frem.

I sin bog 'Kampen mod de mindreværdige', skriver Øyvind Foss om begrebet differentieret omsorg; en praksis som også forekom på åndssvageasylet Karens Minde, hvor de indlagte patienter¹ blev sorteret og de håbløse tilfælde skilt fra. At blive kategoriseret som håbløs var ensbetydende med et liv, hvor den samfundsmæssige omsorg blev begrænset til den rent fysiske pleje (Kirkebæk 2007).

Religion, videnskab og politik gik hånd i hånd og i såvel videnskabelige som kirkelige kredse var man i slutningen af 1920'erne optaget af, hvorvidt omsorg skulle være en ret for alle, hvilket den var ifølge tysk sociallovgivning i start 1920'erne. Kirkens involvering i den diskussion var - ifølge den norske teolog Øyvind Foss - med til at lægge grunden til nazitysklands systematiske udryddelse af de såkaldte håbløse tilfælde. Det skete ved en diakonal² fagkonference i Tyskland i 1931, hvor Indremission talte foren differentieret socialforsorg, der "(...) primært skulle give kvalificeret pleje og behandling af patienter, som efter et rimeligt skøn igen ville kunne opnå fuld førlighed og yde en indsats i samfundslivet"³.

I første omgang betød differentieret omsorg, at de kirkelige institutioner begrænsede deres omsorg for 'taberne' til "(...) den nødvendige omsorg og 'sikring' (bevaring og isolation)"⁴. Men fagkonferencerne fik en betydning som strakte sig langt ud over kirkens institutioner. Ifølge Øyvind Foss var diakonien under naziregimet ikke alene med til at afskaffe humanitetsidealene, men også med til at "(...) åbne sluserne for en inhumanitet og en menneskeforagt, de aldrig selv kunne have forestillet sig"⁵.

Spørgsmålet om arvelighed, som blev livligt debatteret videnskabeligt og politisk i 1920'erne og 1930'erne, lagde yderligere grund den glidebane, som helt konkret førte til, at mennesker som faldt i kategorierne mindreværdige eller uværdige blev tvangssteriliseret eller -kastret og isoleret.

I nazityskland, hvor racehygiejnen ikke alene var et spørgsmål om racens renhed i forholdet til andre racer (arier eller ikke-arier), men også et spørgsmål om den ariske races ufejlbarlighed, gik man et skridt videre og aflivede systematisk de mindreværdige og uværdige³. Her var spørgsmålet langt mindre kategoriernes nytte i et samfundsmæssigt økonomisk perspektiv, men deres bidrag til racens renhed og overlegenhed, som opfattet af regimet⁴.

¹ Bemærk de sproglige kategorier: 'indlagte' og 'patienter'.

² Diakoni betegner den kristne kirkens sociale arbejde. Ordet diakoni kommer fra græsk diakonia, der betyder tjeneste, og anvendes som betegnelse for kristen tjeneste og omsorg for medmennesker, særligt svage og syge.

³ Ifølge Øyvind Foss blev flere end 300.000 mindreværdige og uværdige udryddet under Hitler, enten på institutioner, i arbejdslejre eller i udryddelseslejre. Foss i Kirkebæk.

⁴ <https://www.information.dk/kultur/2009/02/jagten-paa-undermaalerne>

Fortiden set med nutidens øjne

Mange af dem, som med fortidens øjne blev anbragt og anset for uheldelige bliver i dag ikke betragtet som håbløse tilfælde. Det gælder fx mennesker med spasticitet, autisme og downssyndrom. De personlige historier fra fortidens asyls er forstemmende læsning - særligt set med nutidens øjne - men den gang var det almindelig og anerkendt praksis.

Hvad sker der, når mennesker kategoriseres som uduelige og ubrugelige? Hvad betyder det for den enkelte og dennes familie? Og hvad betyder det for samfundet - herunder socialforsorgens ansatte og deres holdning og handlinger?

Udgangen af 1950'erne blev starten på en ny æra, hvor de udviklingshæmmedes familier begyndte at organisere sig og kræve både undervisning og beskæftigelse til deres børn. Der skete et fagligt skred i behandlingen af de udviklingshæmmede fra den medicinske diskurs til den pædagogiske. Samtidig åbnede menneskerettighedstænkningen efter 2. verdenskrig op for nye samfundsmæssige diskussioner, der i sidste instans kom til at ændre grundlæggende på de tidligere totalinstitutioner.

Læringsmål

Fagets formål

Forløbet skal give eleverne kundskaber om ideer, teknologier og begivenheder, som sætter dem i stand til at stille spørgsmål til fortiden, så de kan forstå og navigere i deres globale nutid og fremtid. Forløbet skal desuden bidrage til elevernes teknologiske dannelse ved at styrke deres historiske bevidsthed og evne til kritisk at reflektere over teknologiens betydning for menneskets måde at forholde sig til naturen, samfundet og sig selv.

Faglige mål

Eleven skal kunne:

- redegøre for det idéhistoriske skred, som sker i slutningen af 1950'erne, hvor det medicinske paradigme afløses af det pædagogiske paradigme i behandlingen af udviklingshæmmede,
- redegøre for udviklingen mod et mere individorienteret menneskesyn, der sætter individet i centrum med ukrænkelige rettigheder uanset handicap samt individualiserer valg og fravalg i forhold til fosterdiagnostik,
- analysere udvalgte behandlings- og forebyggelsesteknologier (behandlingsteknologier som fx det hvidesnit, bæltefiksering, elektrochok etc. og forebyggelsesteknologier som fx fosterdiagnostik) ved hjælp af ANT,
- analysere de kulturelle, samfunds- og videnskabsmæssige betingelser for behandlingen af udviklingshæmmede i en historisk kontekst,
- analysere konkrete faglige problemstillinger under inddragelse af forskelligartet historisk materiale,
- diskutere og reflektere over mennesket som historieskabt og historieskabende
- demonstrere viden om fagets identitet og metoder: ANT, kontekstualisme, begrebshistorie og diskursanalyse.

Kernestof

- samspillet mellem ideer, teknologier, samfund og videnskab, herunder teknologisk videnskab
- erkendelsesteoretiske, etiske, livsfilosofiske og kulturelle aspekter ved udvikling og brug af teknologi
- forskellige tilgange til anvendelser af teknologi, ideer og historie.

Teknologihistorisk vil der være betydeligt fokus på de teknologier, som har været bragt i anvendelse i behandlingen eller forebyggelsen af åndssvage/udviklingshæmmede. Totalinstitutionerne, hvor de åndssvage blev gemt væk fra samfundet, kan både betragtes som teknologi og som idé. På totalinstitutionerne foregik gennemgribende disciplinering af de åndssvage. Disciplineringsteknologier som fx selve institutionen, dens fysiske indretning og instrumenter, var blot spejlinger af tidens tænkning om de åndssvage og deres udviklingspotentiale - eller mangel på samme.

På samme måde som idéhistorien knytter an til teknologihistorien, så knytter idéhistorien også bånd til det almenhistoriske. Vi fokuserer på slut 1950'erne, hvor grunden til en ny og anderledes åndssvageforsorg blev lagt. Anstødsstenen var, at det medicinske paradigme, som hidtil havde domineret feltet, blev udfordret af det pædagogiske paradigme. Lægerne blev kort og godt udfordret af pædagerne, som nægtede at anerkende, at de åndssvage var uden udviklingspotentiale.

Didaktiske overvejelser

Forløbet indledes i samtiden med en række refleksionsspørgsmål om det værdige liv: Hvad kendetegner et værdigt liv? Er det fysiske eller psykiske kapaciteter, der vejer tungest? Hvem eller hvad afgør, hvornår et liv er værdigt/uværdigt? Levede Stephen Hawking et uværdigt liv?

ANT

Dernæst lægger vi fra land med dokumentaren 'Død over downs', hvor vi ser på fosterdiagnostik som teknologi. Efter dokumentaren skal eleverne - men Menneskeskabt i hånden - søge at identificere aktanter omkring emnet fosterdiagnostik/nakkefoldscanning.

ANT vil være særdeles eksotisk stof for langt de fleste elever, hvorfor de formentlig vil have brug for at blive 'holdt i hånden' i det videre forløb. Derfor udbygges introduktionen af ANT i Menneskeskabt med læreroplæg, som støtter op og sætter ekstra fokus på ANTs væsentligste pointe, at de humane og non-humane aktanter både er styret af og virker styrende på såvel det materielle som det sociale. Det betyder med andre ord, at ANT afviser dikotomien aktør/struktur i stedet betoner, at aktør og struktur er to sider af samme sag: *"Det vil sige, at en aktør også er en struktur, og at en strukturel forudsætning også gør noget – den har også agens. På denne måde bliver teknologien også med-handlende og ikke blot en strukturel ramme, som man kan handle i"* (Danelund 2016).

Målsætningen er ikke, at eleverne skal være fuldt uddannede ud i ANT-analyser, men snarere, at de bibringes den forståelse, at non-humane entiteter analytisk set optræder som aktanter på lige fod med humane aktanter og på samme vis styrende for vores væren i verden. Det er desuden vigtigt, at eleverne bliver bevidste om, at de briller man betragter sin case med bliver styrende for hvad man ser, apropos John Laws fish, ponds and theory, hvor laksen optrådte i flere 'webs of relations' som fx **biohazard**, (state)**regulated animal**, **tradeable flesh** og **sentinent being** (Law 2012).

Begrebshistori, kontekstualisme og diskursanalysen

Kontekstualistisk vil vi se på, hvilke samfundsmæssige normer - herunder menneskesyn - de forskellige teknologier har repræsenteret i deres samtid. Det er let at dømme forsorgshistorien ud fra det vi ser i dag, men vi skylder vores materiale at forsøge at forstå det på datidens præmisser - så vidt muligt.

Dette leder til diskursanalysen, hvor hovedpointen er, at viden er historisk og kulturelt bundet - ikke universel. Det betyder, at det enkelte individ og samfundet som helhed er bundet af en række handlingshorisonter som synes meningsfulde i deres samtid - uagtet at vi efterfølgende afviser dette som nonsens. Som kontekstualismen med fordel kan ledes over i diskursanalysen, så kan diskursanalysen lede os over i begrebshistorien, der - lige som diskursanalysen - er optaget af sproget.

Begrebshistorisk vil vi se på, hvordan samfundet gennem tiden har begrebsliggjort de udviklingshæmmede. Der er ikke tale om et fast begreb, snarere en relativ fast forestilling som med skiftende tiders menneskesyn og humanisme er blevet begrebsliggjort på flere forskellige måder; Åndssvag, retarderet, sinke, idiot, udviklingshæmmet etc. Vi vil forsøge at sætte skel i begreberne i temporalt perspektiv, positionelt perspektiv og hierarkisk perspektiv, hvor særligt de to sidstnævnte er oplagte til denne analytiske øvelse.

Såvel diskursanalysen og begrebshistorien er optaget af sproget som magt. Begrebshistorisk er man optaget af, hvordan begreberne er centrale for samfundets konstituering og for konstitueringen af såvel handlingsmuligheder som for handlingsagenter. På samme måde opfattes sproget som magt i diskursanalysen. Sproget afgør til forskellige tider, i forskellige kulturer, hvad der accepteres som gyldig viden og hvad der afvises som nonsens.

Litteratur

Danelund, Jakob Rindum: På vej mod en it-psykologi, speciale, Institut for psykologi, Københavns Universitet 2016.

De åndsvages historie 1-3. 2015. DR Kultur (Dokumentar)

Det hvide snit, *Det hvide snit 1/4*. Gehirnman. Madsen, Peter Lund. 01.04.2009. Internetadresse: <https://www.youtube.com/watch?v=E0iMJSdtxb0> - Besøgt d. 23.05.2018 (YouTube)

Det hvide snit, *Det hvide snit 2/4*. Gehirnman. Madsen, Peter Lund. 01.04.2009. Internetadresse: <https://www.youtube.com/watch?v=k9p9ad2ho00&t=6s> - Besøgt d. 23.05.2018 (YouTube)

Det hvide snit, *Det hvide snit 3/4*. Gehirnman. Madsen, Peter Lund. 01.04.2009. Internetadresse: <https://www.youtube.com/watch?v=lxD8oimNeYc> - Besøgt d. 23.05.2018 (YouTube)

Det hvide snit, *Det hvide snit 4/4*. Gehirnman. Madsen, Peter Lund. 01.04.2009. Internetadresse: <https://www.youtube.com/watch?v=yLO0o-UCrw> - Besøgt d. 23.05.2018 (YouTube)

Eisenberg, Anne og Mathias Andersen: Det store fravalg. I: *Berlingske*, 15.02.2014, Sektion: Nationalt (Artikel)

Forsorghistorien: Det hvide snit. Udgivet af Dansk Forsorghistorisk Museum.

Internetadresse: <http://www.forsorghistorien.dk/det-hvide-snit> - Besøgt d. 21.05.2018 (Internet)

Hvas, Lotte: Det informerede valgharsvære betingelser. I: *Ugeskrift for læger*, 05.03.2007, Sektion: Leder (Artikel)

Kirkebæk, Birgit: Asylplacering og differentieret omsorg. I: *Handicaphistorisk Tidsskrift nr. 17*, 2007, s. 9-22 (Artikel)

Koselleck, Reinhardt: Begrebshistorie og Socialhistorie

Kristeligt Dagblad: De åndssvage. Udgivet af Kristeligt Dagblad (Artikelsamling).

Internetadresse: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/aandssvage> - Besøgt d. 21.05.2018 (Internet)

la Cour, Cathrine: Jagten på undermålerne. I: *Information*, 06.02.2009, Sektion: Kultur (Artikel)

Lou, Stina m.fl.: En kvalitativ undersøgelse af gravides valg af nakkefoldskanning. I: *Ugeskrift for læger*, 05.03.2007, Sektion: Videnskab og praksis (Artikel)

Thorup, Mikkel: Taget ud af en sammenhæng. Om kontekst i idéhistorie, *Slagmark nr. 67*, side 77-108

Billede redigeret ud - EMU

HISTORIE OG HISTORIEBRUG

MAJ-BRITT ASLUND

IDÉHISTORIE I HTX, DEL A

Billede redigeret ud - EMU

Indholdsfortegnelse

Hvad er historie	1
Hvordan begriber vi fortiden?.....	2
Historie og historiebrug	2
Kilder, kildebrug og kildekritik	4
Historien som identitetsskabende	4
Forløbsovervejelser	5
1: Historie og historiebrug	5
2: Kilder, kildebrug og kildekritik.....	6
Litteraturliste.....	7

Hvad er historie

Idéhistorie B beskæftiger sig med udviklingen i menneskets måde at forholde sig til verden på, som den kommer til udtryk i anvendelse af teknologier og idéer i et historisk perspektiv. Faget ser idédannelse og teknologierne i en historisk, social, kulturel og global sammenhæng, som danner udgangspunkt for refleksion over samt perspektivering og stillingtagen til udvikling og anvendelse af teknologier og ideer gennem historien i en vekselvirkning med naturen. Faget giver eleven en teknologisk dannelse og historisk bevidsthed gennem forståelse af samspillet mellem ideer, teknologier og samfund, som i fællesskab styrker elevens samlede almene dannelse.

Ovenstående er i al beskedenhed ambitionerne når eleverne i løbet af to år skal arbejde med faget idéhistorie. Det stiller blandt andet krav til elevernes forståelse af deres egen indlejring i verden - herunder en introduktion til det spædende, men også vanskeligt tilgængelige felt: Videnskabsteori og metode.

Det er heller ikke en let opgave for læreren, men nedenstående er et forsøg på, dels at levere udgangspunktet til et stramt styret læreroplæg, dels at lave øvelser med udgangspunkt i elevernes egen livsverden, for således at gøre det abstrakte om ikke konkret, så i det mindste forståeligt i forhold til elevernes egne erfaringer.

I læreplanen kan vi videre læse, at faget skal give "(...) eleverne kundskaber, som sætter dem i stand til at stille spørgsmål til fortiden, så de kan forstå og navigere i deres globale nutid og fremtid.". Desuden skal eleverne være i stand til, at "(...) diskutere aktuelle problemstillinger med udgangspunkt i fagets perspektiver, herunder reflektere over mennesket som historieskabt og historieskabende."

For begge mål gælder, at eleverne bibringes en forståelse for, at mennesket er i situeret i historien til alle tider;

"(...) history does not belong to us; we belong to it. Long before we understand ourselves through the process of self-examination, we understand ourselves in a self-evident way in the family, society, and state in which we live." (Gadamer 1989, side 276).

Hvordan begriber vi fortiden?

Billede redigeret ud - EMU

"Er det ikke storartet?", råbte Plys ned til Jakob.

"Hvad ligner jeg?"

"Du ligner en bjørn med en ballon", svarede Jakob.

"Men dog", svarede Peter Plys ærgerligt, "ligner jeg ikke en lille sort sky på en blå himmel?"

"Nej, ikke meget."

"Nå, men det kan jo være, at det ser anderledes ud heroppe fra. Og som jeg siger, man kan jo aldrig vide, hvad bier tænker."

- Alan Alexander Milne -

Billeder redigeret ud - EMU

Citatet fra Peter Plys i hans jagt på biernes honning fortæller den vigtige historie om, at alt som bekendt afhænger af øjnene, der ser. Der er ingen tvivl om, at bierne har et andet perspektiv på Plys end han selv har; det er et spørgsmål om position, størrelsesforhold etc. Men historien melder ikke noget om, hvad 'det andet perspektiv' rent faktisk betyder for bierne og for Peter Plys.

Historie og historiebrug

For den tyske historiker Leopold von Ranke (1795-1886) var idealet at forske uden at dømme eller belære. Historikerens fornemste opgave var at vise *"wie es eigentlich gewesen."* Eftertidens forskning har imidlertid vist at Rankes forskningsideal er lettere sagt end gjort; forskellige forskere med ståsted i forskellige forskningsfelter og -traditioner, er, med udgangspunkt i selv samme kildemateriale, kommet til forskellige konklusioner af historiske forløb. Ergo ender vi med flere bud på *wie es eigentlich gewesen* (som det egentlig har været).

Som mange andre har Keith Jenkins afvist Leopold von Ranke's ideal. Jenkins skelner mellem begreberne 'fortid' og 'historie'. Fortiden er det, som *er sket* og historie er det, som historikere og andet godtfolk fortolker af kildematerialet: *"The past has gone and history is what historians make of it when they go to work."* (Jenkins 1991, side 8).

Foruden at være indlejret i sin tid og tilhøre historien, så er historikeren også et produkt af sit fag og den forskningstradition, som denne bekender sig til.

Geografen vil notere sig de terrestriske forhold som fx: Forholdet mellem land og by (urbanisering), terræn, klima. Geografen vil formentlig også bemærke markerne og det de fortæller om den lokale landbrugspraksis.

Ingeniøren vil kigge på teknisk infrastruktur; det vil sige veje, broer, havneanlæg og forsyningsledninger.

Billede redigeret ud - EMU

Sociologen vil interessere sig for indbyggerne som fx: Erhvervsstruktur, medlemmer pr. husstand, klasse, indkomst, alder, køn etc.

Historikeren vil typisk interessere sig for hvordan man med udgangspunkt i bestemte epoker kan aflæse skiftende (politiske) magtstrukturer fx af marklodderne, øvrige ejerforhold, befolkningsstørrelse før og nu (Jenkins 1991, side 10 (med min tilføjelse)).

"(...) no matter how verifiable, how widely acceptable or checkable, history remains inevitably a personal construct, a manifestation of the historian's perspective as a 'narrator'. (...) the historian's viewpoint and predilections still shape the choice of historical materials, and our own personal constructs determine what we make of them." (Jenkins 1991, side 14-15).

Som mennesker er vi *altid allerede* skrevet ind i en bestemt virkelighed, med de konventioner og normer, der følger denne. I studiet af menneske og samfund - hvad enten det er nutidigt eller historisk - er forskeren i lige så høj grad som forskningens objekt et produkt af den historicitet, som han/hun er født ind i.

Betyder det, at alt er fortolkning? Ja, men det betyder ikke at alle fortolkninger er lige gyldige - i forståelsen *med samme gyldighed*? I så fald ville pure opspind serveret af lystløgnere få gyldighed på lige fod med forskernes årelange studier baseret på minutiøse forsøg på at fravriste fortiden dens hemmeligheder.

Der stilles metodiske krav til, hvordan man læser sit kildemateriale og arbejder sig frem til en forståelse af fortiden.

Pointen er blot, at denne forståelse blot er en af flere mulige forståelser. Og at diskursive magtstrukturer definerer, hvad der til enhver tid betragtes som gyldig viden og hvad der ikke gør.

Kilder, kildebrug og kildekritik

I denne del af forløbet skal vi arbejde med forskellige former for kilder. Eleverne skal forstå at skelne mellem de forskellige kildetyper, som beskrevet af Sebastian Olden-Jørgensen.

De skal desuden lære at vurdere hvilke informationer vi kan uddrage af kilderne - herunder 1) hvilken rolle elevernes eget udgangspunkt spiller for de spørgsmål vi stiller kilderne og 2) den kontekst kilden er blevet til i.

Historien som identitetsskabende

Indledningsvis skal vi lave et par øvelser, som viser at vores for- forståelser styrer de kategorier som vi navigerer efter, både i hverdagslivet og i vores undersøgelser af 'ting'.

Fortællingen om Store Zimbabwe skal indledningsvis illustrere, at *Billede redigeret ud - EMU* de første teorier om bygningsværkets oprindelse var determineret af kolonitidens menneskesyn. Senere har ideologier og politik styret teorierne om den samfundsorden, der eksisterede da Store Zimbabwe blev bygget (Kjeldstadli 2001, side 26-27).

www.wired.com/2013/07/mapping-stereotypes

Særligt sidstnævnte skal markere springet til historien som identitetsskabende. Konkret arbejder vi med vikingetiden. Med udgangspunkt i Nationalmuseets 'Vinkler på vikingetiden', 'Historien om Danmark' (3:10), anmeldelser af 'Historien om Danmark' og evt. et afsnit af 'Vikings' skal eleverne beskæftige sig med vikingetiden, myter, fakta og historieberetningen som narrativ og historikeren som fortæller.

Vistarter med elevernes forforståelse om vikingerne; hvad 'ved' de og hvor ved de det fra? Med afsæt i den (populær)videnskabelige fremstilling af vikingerne går vi videre med forskernes bud på, hvordan dagligdagen har set ud for vikingerne. Eleverne skal også arbejde med vikingerne i eftertiden, Hvordan kan det være, at vi (læs: danskerne) gerne bryster os af at være efterkommere til et folk, der fremstilles som brutale plyndrere og mordere?

Forløbsovervejelser

1: Historie og historiebrug

FAGLIGE MÅL:

Eleverne skal kunne:

- 1) Diskutere aktuelle problemstillinger med udgangspunkt i fagets perspektiver, herunder reflektere over mennesket som historieskabt og historieskabende.
 - 2) Demonstrere viden om fagets identitet og metoder.
-

KERNESTOF:

- 1) Erkendelsesteoretiske, etiske, livsfilosofiske og kulturelle aspekter ved udvikling og brug af teknologi.
 - 2) Forskellige tilgange til anvendelser af teknologi, ideer og historie.
-

SUPPLERENDE STOF:

Eleverne skal have en grundlæggende forståelse af, at:

- 1) Historie ikke *er* fortiden, men en fortolkning af fortiden,
 - 2) Fortolkningsrummet teoretisk set er uendeligt, men afgrænses af gældende diskurser, som sætter et 'mulighedsrum' for fortolkning.
 - 3) De selv er et produkt af gældende diskurser og er med til at reproducere disse.
-

DIDAKTISKE PRINCIPPER:

Dette korte intro-forløb fokuserer på teoridannelse og forbereder eleverne teoretisk og metodisk til kommende forløb.

Lærerintroduktionen suppleres med praktiske øvelser i narrativer og interviewteknik (at stille spørgsmål til sit materiale) med udgangspunkt i elevernes egen livsverden for at skabe sammenhæng mellem den vanskeligt tilgængelige teori og praksis.

Øvelserne er analoge (pen og papir).

2: Kilder, kildebrug og kildekritik

FAGLIGE MÅL:

Eleverne skal kunne:

- 1) Diskutere aktuelle problemstillinger med udgangspunkt i fagets perspektiver, herunder reflektere over mennesket som historieskabt og historieskabende.
 - 2) Demonstrere viden om fagets identitet og metoder.
-

KERNESTOF:

- 1) Erkendelsesteoretiske, etiske, livsfilosofiske og kulturelle aspekter ved udvikling og brug af teknologi.
 - 2) Forskellige tilgange til anvendelser af teknologi, ideer og historie.
-

SUPPLERENDE STOF:

Eleverne skal have en grundlæggende forståelse af:

- 1) Forskellige kilder og deres forklaringskraft,
 - 2) at spørgsmålet i høj grad styrer, hvilke kilder der udvælges og hvilken forklaringskraft de tillægges (kritik og selvkritik).
-

DIDAKTISKE PRINCIPPER:

Dette forløb fokuserer på kilder, kildebrug og -kritik gennem vikingetiden. Fokus er på vikingetidens betydning for eftertidens identitetsdannelse. Vi skal se på populærvidenskabelige og videnskabelige fremstillinger af perioden. Vi vil også beskæftige os med 'Historien om Danmark' som en national identitetsmarkør i nutiden og se på dennes fremstilling af vikingetiden.

Først i forløbet laver vi et par korte øvelser som introducerer til kategorier og deres betydning for, hvad vi ser på og hvordan det styrer vores blik på efterfølgende undersøgelser.

Litteraturliste

Anderson, Benedict. (2006) *Imagined Communities*. London: Verso.

Danmarks Radio, DR 1. (2017) *Historien om Danmark (3:10)*. Danmark: DR.

Gadamer, Hans-Georg. (1989) *Truth and method*. London: Sheed & Ward.

Jenkins, Keith. (1991) *Rethinking History*. London: Routledge.

Kjeldstadli, Knud. (2006) *Fortiden er ikke hvad den har været*. Roskilde: RUCs Forlag.

Nationalmuseet: Undervisning på Nationalmuseet. (2013) *Vinkler på vikingetiden*. Nationalmuseet. Fundet [28.03.2018]. På <https://natmus.dk/museer-og-slott/nationalmuseet/undervisning-paa-nationalmuseet/undervisningsmaterialer/ungdomsuddannelserne/danmarks-oldtid/e-bog-vinkler-paa-vikingetiden/>

Olden-Jørgensen, Sebastian. (2011) *Til kilderne! - Introduktion til historisk kildekritik*. København: GAD.

Undervisningsministeriet: HTX Læreplaner 2017. Undervisningsministeriet. Fundet [28.03.2018]. På <https://uvm.dk/gymnasiale-uddannelser/fag-og-laereplaner/laereplaner-2017/htx-laereplaner-2017>

(16/04/2017). DR's fortælling om de danske vikinger er nuanceret og enormt flot. *Politiken*. Fundet [03/28/2018]. På [<https://politiken.dk/kultur/art5914049/DRs-fort%C3%A6lling-om-de-danske-vikinger-er-nuanceret-og-enorm-flot>].

(04/17/2017). DR afsnit om vikinger er ordinær. *Kristeligt Dagblad*. Fundet [03/28/2018]. På [<https://www.kristeligt-dagblad.dk/kultur/den-gode-gamle-vikingehistorie>].

(04/17/2017). *Historien om Danmark: Så kom der vikinger*. *POV*. Fundet [03/28/2018]. På [<http://pov.international/serie-historien-om-danmark-saa-kom-der-vikinger/>].

(04/18/2017). Dengang Svend Tveskæg erobrede verden. *Information*. Fundet [03/28/2018]. På [<https://www.information.dk/kultur/anmeldelse/2017/04/dengang-svend-tveskaeg-erobrede-verden>].